

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 9/4 2020 s. 1634-1645, TÜRKİYE

Derleme Makale

DEMOKRATİK KÜLTÜR BİLİNCİNİN OLUŞTURULMASINDA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNİN SORUMLULUKLARI

Erkan ÇER*

Geliş Tarihi: Nisan, 2020

Kabul Tarihi: Eylül, 2020

Öz

Bu araştırmanın amacı, demokratik kültür bilincinin oluşturulmasında Türkçe öğretiminin sorumluluklarını ortaya çıkarmaktır. Türkçe öğretiminin amacı anlama ve anlatma becerileri gelişmiş, düşünen ve duyarlı bireyler yetiştirmek olduğuna göre bu amacın demokratik kültürle ilişkisinin kurulması gereklidir. Bu bakımdan, Türkçe öğretimi sürecinde demokratik bir sınıf ortamının oluşturulması, güzel sanatların olanaklarından yararlanılması, yarışma yerine işbirliği ve paylaşım önem verilmesi, okuma kültürü süreciyle demokratik kültür bilincinin oluşturulması, çok uyaranlı bir öğretim anlayışının yeğlenmesi, çocuk gerçekliğinin öncelenmesi, açık toplum yapısının yansıtılması, demokratik tutum ve davranışları ortaya çıkartan yöntem ve tekniklerin kullanılması, baskı ve otoritenin bir problem çözme aracı olarak kullanılmaması, Türkçe öğretiminin demokratik tutum ve davranışları içselleştirmesi, anlama ve anlatma becerilerinin etkili bir biçimde kullanılmasının öğretilmesi, demokratik kültür bilincinin oluşturulmasında Türkçe öğretiminin başat sorumlulukları arasındadır. Demokrasi kültürünün bir gereği olarak öğretmen ve öğrencilerin belirtilen bütün bu değişkenlere yönelik farkındalık, bilinç ve duyarlılık geliştirmesi, Türkçe öğretimi sürecinin demokratik bir yapıya kavuşmasına olanak tanıyabilir.

Anahtar Sözcükler: Demokratik kültür bilinci, Türkçe öğretimi, sorumluluk.

THE RESPONSIBILITIES OF TEACHING TURKISH IN CREATING DEMOCRATIC CULTURAL CONSCIOUSNESS

Abstract

The purpose of this study is to reveal the responsibilities of teaching Turkish in creating democratic cultural consciousness. Since the purpose of teaching Turkish is to educate individuals who have developed comprehension, thinking and sensitive skills, it is necessary to establish the relationship between this purpose and democratic culture. In this respect, the establishment of a democratic classroom environment in the process of teaching Turkish, the use of the opportunities of fine arts, giving importance to cooperation and sharing instead of competition, the creation of democratic culture awareness through the process of reading culture, the choice of a very stimulating teaching approach, reflecting the open society structure, democratic, the use of methods and techniques that reveal attitudes and behaviors, not using pressure and authority as a problem solving tool, internalizing Turkish teachers' democratic attitudes and behaviors, teaching

* Doç. Dr.; Amasya Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, erkan.cer@amasya.edu.tr

effective use of comprehension and expression skills, teaching Turkish culture in creating democratic culture consciousness are among the primary responsibilities. As a requirement of the culture of democracy, teachers and students to develop awareness and sensitivity towards all these variables may allow Turkish teaching process to have a democratic structure.

Keywords: Democratic cultural consciousness, Turkish teaching, responsibility.

Giriş

Demokrasi, “Halk” anlamına gelen “demos” ile “iktidar-egemenlik” anlamına gelen “kratos” sözcüklerinden oluşan (Gözübüyük, 2002), temel ilkesi yurttaşların özgürlüğü ve eşitliği olan, azınlık haklarının anayasayla korunduğu ve hukuk devleti ilkesinin geçerli olduğu, siyasal yönetimin ve denetimin halkın belirli bir devre için çoğunluk oyuyla seçtiği temsilciler eliyle gerçekleştirildiği toplumsal düzen (Türkiye Bilimler Akademisi, 2011), toplumsal bağlayıcı olarak kararların, o kararlara uyması beklenen kişilerin istencini yansıtacak biçimde oluşturulan yönetim (Bakırcıoğlu, 2012), halkın egemenliği temeline dayanan yönetim biçimi (Türk Dil Kurumu, 2011), bir toplumun insanlarına ve kendisine verdiği değer en iyi anlaşabileceği yolu (Gutmann, 1987), bireylerin kendi aralarında ya da farklı kurumlarla ilişkiye girdiklerinde haklarını savunup duygu ve düşüncelerini söyleyebilmeleri (Gürkaynak, 1995), insanın salt insan olması nedeniyle sahip olduğu hak ve özgürlüklerini kullanmasına olanak tanıyan bir yönetim biçimidir (Doğan, 2001). Demokrasilerde insan bir amaçtır; her şey insanların mutluluğu içindir. Bu yönüyle demokrasi, kendi kendini sürekli olarak düzelter, geliştiren ve bunun yollarını toplum önünde tam bir açıklık içinde özgürce arayan bir rejimdir. Bu da her şeyden önce uzlaşmayı, karşılıklı hoşgörüyü ve saygıyı gerektirir (Gözübüyük, 2002).

Demokrasi kavramının o toplumda geçerli olan kültürel değerler çerçevesinde anlaşılabilir biçimi o toplumda hem bireylerin davranışlarını hem de bütün sosyal kurumlarının yapı ve işleyişini etkileyebilmektedir. Dolayısıyla bütün sorun, her yönüyle insan onuruna, insan doğasına ve insanı insan yapan değerlere en uygun olması gereken bir sistemin, o topluma en uygun biçimde tanımlanması, işletilmesi ve sonuçta toplum tarafından benimsenmesidir. Aksi durumda sistemin adı demokrasi bile olsa, bireyin özgürlüklerinin ve haklarının elinden alınması, diğer bireyler ya da devlet ve toplum tarafından ezilmesi kolayca olanaklı biçime gelebilir (Ural, 1988). Bu bakımdan, demokratik bir kültürün yaşama geçirilmesi için öncelikle hoşgörü ve uzlaşmaya dayanan demokratik ilkelerin davranışa dönüştürülmesi gerekir (Özbudun, 1989). Özellikle temel hak ve özgürlükler, insan hakları için ancak çoğulcu ve özgürlükçü bir demokratik düzen içinde güven altına alınmalıdır (Alpay, 1991). Bu durum, demokrasinin bir yaşam biçimi olduğunu gösterir (Ertürk, 1981; Gözütok, 1995).

Demokratik kültür sürecinde sistemli eğitim kurumlarında yer alan öğrencilerin demokratik eğilimleri kazanmaları beklenir. Bu eğilimler bireylere adil olabilmek ve birlik içinde yaşama ile çok kültürlü bir toplumda sorun çözebilme becerilerini kazandırır (Edgar, Patton ve Day-Vines, 2002). Bununla birlikte, demokratik kültür hak ve özgürlükleri bilen, savunan, saygı duyan ve benimseyen öğrencileri ortaya çıkarmayı amaç edinmiştir (Dewey, 1996; Karakütük, 2001). Bu amacın gerçekleştirilmesi, öğrencilerin demokratik kültürün bir gereği olarak hak ve özgürlüklerini bilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu bakımdan, öğrencilerin öğrenme ve öğretme süreçlerine istekli ve etkin bir biçimde katılması, sınıf ortamının demokratik olmasına bağlıdır. Oysa yetkeci, kısıtlayıcı ve aşırı engelleyici bir ortam, yaratıcı ve eleştirel düşüncenin

ortaya çıkmasını engelleyebilir. Öğrencilerin istediğini özgür bir biçimde söyleyemediği, söylediğinde ise baskı ve otoriteyle karşı kaşıya kaldığı ortamlarda (Büyükkaragöz, 1990; Tezcan, 1981) düşüncenin sağlıklı bir biçimde gelişmesi olanaklı olmayabilir. Çünkü demokratik bir öğretim ortamında, güce dayalı çatışmalar ve beraberinde oluşan kaygı ve korkulara yer verilmemesi gerekir (Aykaç, 2005). Bu bakımdan, Türkçe öğretimi ortamlarının çok uyaranlı bir biçimde tasarlanarak insana, yaşama ve doğaya yönelik duyarlıkların sezinletildiği eğitim durumlarının yaşama geçirilmesi gerekmektedir. Özellikle eğitim durumlarıyla sunulan etkinliklerle öğrencilere birey olarak değer verilmesi, onun da başka varlıklara değer vermesine katkı sağlayabilir.

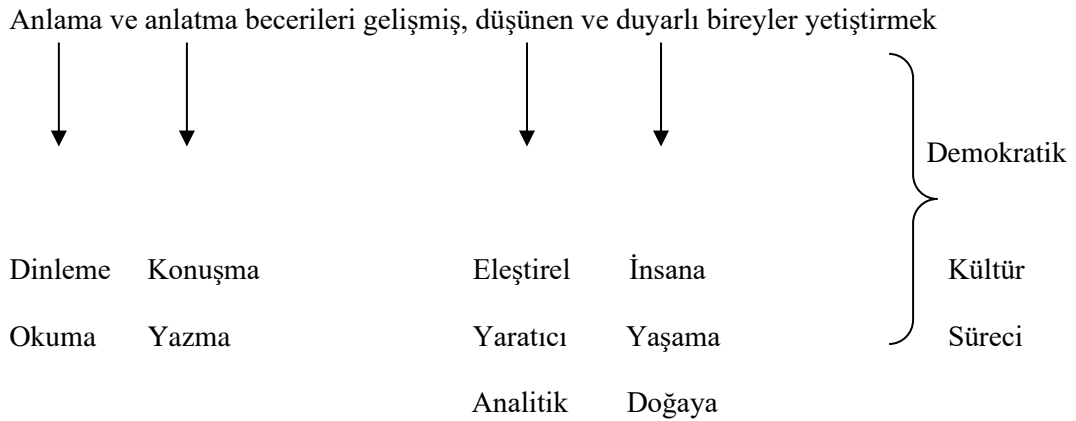
Demokratik bir kültür, demokratik bir eğitimle oluşur (Morrison, 2008). Demokratik eğitim, insan hak ve özgürlüklerinin, demokrasinin ilke ve kurallarının eğitim programlarında açık ya da örtük hedeflere dönüştürülüp öğrenme yaşantıları yoluyla toplumun bireyelerine kazandırıldığı eğitimidir. Demokratik eğitimin amacı; özgür, dünyaya bakışında çözümleyici ve sorgulayıcı olan ve yine de demokrasinin kuralları ile uygulamalarını derinlemesine bilen yurttaşlar yetiştirmektir (Karakütük, 2001). Bu yönüyle demokratik eğitim, aileyle başlayan okul türü öğrenmeler ile yapılan bir süreçtir. Demokrasinin sağlıklı bir biçimde yaşama geçmesi için bu sürecin iyi bir biçimde yapılandırılması gerekmektedir. Çünkü çocukların ailede verilen eğitimin niteliğine göre daha küçük yaşta başlayarak yaşama yönelik duyarlıkları, düşünme alışkanlıkları ve duygu dünyaları biçimlenir ve bu durum okul türü öğrenmelerle daha sistemli bir biçime gelir (Çer, 2012). Özellikle demokratik bir sınıf ortamında gerçekleştirilen öğretmen – öğrenci ilişkileri öğrenmeyi ve öğrenci kişiliğini olumlu yönde etkilemektedir. Bununla birlikte, demokratik bir sınıf ortamı öğrenmeyi olumlu yönde etkilerken öğrencilerin demokratik tutum ve davranışlar kazanmalarına yardımcı olmaktadır. Öğrenciler, öğrenme sürecine etkin olarak katılarak görüşlerini rahatça anlatabildikleri, sorumluluk aldıkları ve tüm öğrencilere eşit bir biçimde davranıldığı hoşgörülü bir ortamda daha anlamlı öğrenmeler gerçekleştirebilirler (Duman ve Koç, 2004). Bu bakımdan, Türkçe öğretiminde dersin bilgi aktarmacılığından kurtarılması, öğrencilerin de öğretim sürecinin birer öznesi konumuna getirilmesi gerekir. Çünkü Türkçe öğretiminde, anlama ve anlatma becerilerinin geliştirilmesinde başat ilke, öğrencilere duyma ve düşünme sorumluluğunun verilmesi; onlarda, duygu ve düşüncelerini anlatmaya, paylaşmaya istek uyandırılmasıdır. Özellikle bu süreçte, öğrencilerin dil ve anlam evrenlerine uygun farklı türdeki sanatsal uyarıların öğrenme-öğretme sürecinde birer araç olarak kullanılması, öğretimin temel ilkesinin yaşama geçirilmesine önemli katkı sağlayacaktır (Sever, 2004, 2011).

Demokratik bir eğitimde eleştirme ve eleştirilme, seçme ve seçilme, sorumluluk duygusu, kendine güven, arkadaşlık, yardımlaşma ve adalet gibi önemli nitelikler vardır (Binbaşıoğlu, 2000). Daha ayrıntılı bir söyleyişle, demokratik bir eğitimin nitelikleri bireysellik, sosyallik, millilik, evrensellik olarak sıralanırken; demokratik bir eğitimin amacı, birey olduğunun bilincine varma, kendini tanıma, içinde bulunduğu ekonomik koşullarla kültürü etik ilkeler çerçevesinde benimseme, ötekini tanıma ve birlikte hareket etmeyi öğrenmedir. Daha farklı bir söyleyişle, bireysellikle birey, kendi yaşamını özgürce yaşama yollarını öğrenerek yaşamında bütünlük sağlamayı öğrenirken sosyallikle farklı düşüncelere anlayışla yaklaşmayı, millilikle millî bilinci güçlendirmeyi ve evrensellikle de dünyadaki bireyleri bütünün birer parçaları biçiminde düşünmeyi öğrenir (Cüceloğlu, 2000). Bütün bu yönleriyle, bir toplumda demokrasinin düzenli işlemesi, eğitim düzeyi yüksek bireylerin yetiştirilmesiyle olanaklıdır. Çünkü demokrasi için

gerekli olan katılım, eğitilmiş bireylerle olanaklıdır. Öte yandan hem haklarını savunabilmenin hem de iyi bir yurttaş olabilmenin önkoşulu eğitimidir (Karakütük, 2001).

Demokratik kültürün sürdürülebilirliğinin olabilmesi için insan haklarını bilen ve her ortamda savunabilen bireylere gereksinim vardır (Bilgen, 1994). Çünkü demokrasi, kanun ya da yönetmelik temelli zorlamalarla yerleşen bir düşünce değildir (San, 1994). Bu bakımdan, demokratik kültürün gelişmesinde öğretmen yetiştiren okulların ve kurumların etkin bir biçimde rol oynaması gerekmektedir. Daha açık bir söyleyişle, öğretmen yetiştiren kurumların ve okulların demokratik kültürün temel öznesi olan demokratik insanı ortaya çıkarması gerekmektedir. Çünkü demokratik insan yeniliklere, değişime açık, kuşkucu, kendini yenileyen, araştırmacı ve özgür düşünen birey biçiminde tanımlanmaktadır (Tanilli, 1981). Bu tür niteliklere sahip bireylerin yetiştirilmesi, demokratik bir eğitimin gereği olarak özgürlük temelli eğitimi savunan öğretmenlerden geçmektedir (Giroux ve McLaren, 1986; Morrison, 2008). Bu bakımdan, bireylerin demokratik tutum ve davranışlarının geliştirilmesinde öğretmenler belirleyici bir özellik taşırlar (Mantle-Bromley ve Foster, 2005). Bütün bu yönleriyle demokratik kültür sürecinde öğretmenlerin, öğrenciler arasında hiçbir ayırım yapmayan, öğrenciyi hor görmeyen ve küçümsemeyen, her düşünceye saygılı, sınıfta küçük düşürmeyen, kızlara ve erkeklere eşit davranan, rahat soru sorulabilen, güler yüzlü, sakin, yumuşak, güven duyulan, alçakgönüllü, öğrenciye baskı yapmayan, iyimser, sevecen, öğrenciye karşı hoşgörülü, saygı duyan, kibirli davranmayan, değerlendirmede nesnel, hakaret etmeyen, öğrencileri not ile tehdit etmeyen bir birey olması gerektiği ortaya çıkmıştır (Küçükahmet, 1989).

Türkçe öğretiminin genel amacı, anlama ve anlatma becerileri gelişmiş, düşünen ve duyarlı bireyler yetiştirmektir. Bu amaca ulaşabilmek için de zengin uyaranlı öğrenme ve öğretme süreçlerinde, öğrenciler daha çok duymaya ve düşünmeye yöneltilmeli; üstlendikleri bu sorumlulukla duygu ve düşüncelerini yazılı ve sözlü olarak anlatma isteği duymalıdır (Sever, 2003; Sever, Kaya ve Aslan, 2011). Türkçe öğretiminin genel amacı daha ayrıntılı bir biçimde incelendiğinde;

Türkçe öğretiminin dinleme ve okuma ile konuşma ve yazma becerilerini geliştirerek eleştirel, yaratıcı ve analitik düşünen, insana, yaşama ve doğaya yönelik duyarlı bireyler yetiştirme sorumluluğuyla demokratik kültür sürecini yapılandırdığı görülmektedir. Farklı bir söyleyişle, üst düzey düşünen ve duyarlı insanları ortaya çıkartabilmek için anlama ve anlatma becerileri gelişmiş bireyleri ortaya çıkarmak gerekmektedir. Çünkü dilsel becerilerin etkili bir biçimde kullanıldığı bir eğitim ortamında, düşünsel becerilere yönelik sınırlandırmalar ortadan kalkabilir. Duygu, düşünce ve görüşlerin özgürce söylenebildiği, özgürce tartışabildiği bir

ortamda ise demokratik yaşam kültürü oluşur. Oysa salt susup dinleyen, düşündüklerini söyleyemeyen, duygularını aktarmaktan çekinen öğrencilerin oluşturduğu bir öğretim ortamında demokratik yaşam kültürü gelişmeyebilir (Özdemir, 1976). Bu bakımdan, Türkçe öğretimi sürecinde öğrencilerin anadillerini doğru ve etkili bir iletişim aracı olarak kullanabilmeleri, onların üst düzey düşünme ile duyarlı olma çabasına olumlu katkı sağlayacaktır. Bütün bu yönleriyle, demokratik kültür bilincinin oluşturulmasında Türkçe öğretiminin sorumlulukları aşağıdaki sıralanmıştır:

1. Türkçe öğretimi sürecinde demokratik bir sınıf ortamı oluşturulmalıdır.

Demokratik kültürün öncelendiği temel değerlerden birisi insana saygı ve sevgidir (Cüceloğlu, 2000; Bilgen; 1994; Gutmann, 1987; Karakütük, 2001; Kepenekçi, 2000; Küçükahmet, 1989; Özbudun, 1989). Bu bakımdan, demokratik bir sınıf ortamı farklılıklara saygı ile sevgi ve güvene dayalı ilişkilerle oluşur. Böyle bir sınıf ortamında baskı ve otorite ortadan kalktığı için duygu ve düşünceler çekinilmeden dile getirilir. Farklı bir söyleyişle, öğrenciler korkmadan ya da kaygı duymadan duygu ve düşüncelerini özgürce dile getirerek dilsel ve düşünsel becerilerini geliştirebilirler. Özellikle farklı duygu, düşünce, kültür, zekâ, cinsiyet ve öğrenme hızına sahip öğrencilerin olduğu bir sınıf ortamında otoriter ilişkilerin iletişim ve etkileşimi engellediğinin farkında olunmalı, bütün öğrencilerin duygu ve düşüncelerine değer verilmeli, yetişkin bakış açısıyla çocuğu anlamaya çalışmaktan vazgeçilmeli, herkese söz hakkı verilmeli ve sınıf düzeni klasik düzenin dışına çıkartılmalıdır. Oysa öğretmenin doğru ya da yanlış arayarak öğrencilerin duygu ve düşüncelerini söylemesine izin vermediği, kendi düşüncelerini tek doğru olarak gösterip öğrencilerin düşünsel sorumluluk almasına olanak tanımadığı, öğrencileri sürekli olarak örseleyip parmak salladığı bir sınıf ortamında demokratik kültür gelişmeyebilir. Bu bakımdan, sevgi ve güven kültürünün yer aldığı bir Türkçe öğretimi ortamında, bu kültürün tersini ortaya çıkartacak eylem ve davranışlara yer verilmemelidir.

2. Türkçe öğretmenin demokratik tutum ve davranışları içselleştirmesi gerekir.

Türkçe öğretimi süreci öğretmenin sahip olduğu değerlere göre biçimlenir. Farklılıklara saygı anlayışıyla biçimlenen demokratik eğitim sürecinin temelinde birlikte yaşama, eşitlik, özgürlük, uzlaşma, hoşgörü ve adalet gibi değerler bulunmaktadır. Bu değerlerin benimsenmesi, özümsemesi ve içselleştirilerek öğretim süreçlerine, öğrenciyle kurulacak ilişkilere yansıtılması demokratik kültürün sınıf ortamına yansımaları açısından son derece önemlidir. Türkçe öğretmenin anlamaya ve anlatmaya dayalı etkinlik sürecinde eleştirel bir biçimde düşünebilmesi, bireysel farklılıklara saygı duyması, kaba gücü bir problem çözme aracı olarak kullanmaması, uzlaşmacı ve hoşgörülü davranması, duygu ve düşünce kanalları açık bir biçimde iletişim ve etkileşime girmesi, öğrencilerin de öğretmeni izleyerek, görerek ve yaşantı geçirerek demokratik tutum ve davranışları kazanmasına olanak sağlayabilir. Türkçe öğretmenin öğrencilere demokratik kültürü sezinletecek bir biçimde model olması, öğretim süreci içerisinde özgün, yeni ve farklı düşüncelerin ortaya çıkmasını, kabul görmeyi, önemsenme ve onaylanmayı, etkili iletişimi, sağlıklı düşünmeyi ve tartışmayı kolaylaştırabilir.

3. Türkçe öğretimi sürecinde güzel sanatların olanaklarından yararlanılması gerekir.

Sanat; düş gücü, yaratıcılık, güzel olanı arama çabası ve insanın duyarlaşmasıdır (Koster, 1997; San, 2008; Özünel, 2005). İnsanları iyiye, güzele ve doğruya yöneltme, güzellik duygusunu geliştirme ve toplumun ilerlemesi yolunda hizmet etme, sanatın temel işlevleri arasında yer alır

(Kavcar, 1999). Bu yönüyle Türkçe öğretimi doğası gereği bir sanat eğitimi sürecidir. Öğrencilerin yaratıcı yetilerinin ve gizil güçlerinin açığa çıkartılabilmesi için öğrenciler düzeyine uygun sanatsal niteliği olan metinlerle karşılaştırılmalıdır. Metinlerin anlam evrenine girme ve sanatçı duyarlılığını kavrama çalışmaları, Türkçe öğretiminin vazgeçilmez etkinlikleri olmalıdır (Sever, 2001). Türkçe öğretimi sürecinde güzel sanatların anlatım olanaklarıyla oluşturulmuş, öğrencilerin gelişimsel düzeylerine uygun dilsel, görsel ve işitsel uyaranlarla duyma, görme, düşünme, duyumsama ve düşünce üretme sorumluluğu alan öğrenciler, demokratik kültürün öncelendiği değerleri daha çok sezinleme eğilimi gösterebilirler. Özellikle “sanatımsı ve sanatçımsı” olmayan, sanatçılar tarafından hazırlanmış yapıtlarla, Türkçe derslerinin yapılandırılması, öğrencilerin yapıtlardan yola çıkarak anlam oluşturma sürecinde özgün ve özgür bir biçimde davranmalarına ve duyarlı olmalarına olanak tanıyabilir. Böylelikle Türkçe öğretiminin amaçlarından birisi olan “duyarlı birey” yetiştirme sorumluluğu, güzel sanatların olanaklarıyla dil derslerinde yapılandırılarak öğrencilere kazandırılabilir.

4. Türkçe öğretiminin anlama ve anlatma becerilerini öğrencilere etkili bir biçimde kullanmasını öğrettiği sürece demokratik kültür bilincini sezinletebileceğinin farkında olması gerekir.

Demokratik kültür bilinci, anadili öğretiminin niteliğine bağlı olarak kendine uygulama alanı yaratır (Sever, 1996). Bu bakımdan, demokratik kültür bilinci okuma ve dinleme ile konuşma ve yazma becerilerinin sınıf ortamında etkili bir biçimde kullanılmasıyla geliştirilebilir. Bu bağlamda düşünüldüğünde açık, doğru ve etkili bir biçimde anlama becerileri ile eleştirel, yaratıcı ve estetik bir biçimde anlatma becerilerinin Türkçe öğretimi sürecinde geliştirilmesi, karar veren, insana ve insan haklarına saygılı, yeni görüşlere açık olan, özenetimli, bütünü ve seçenekleri değerlendiren, nedenler yeterli bir duruma geldiğinde yargıda bulunan, önyargılı olmayan, farklılıklara saygı gösteren, başkaları tarafından yönetilmeye aday olmayan öğrencilerin ortaya çıkmasına olanak tanıyabilir. Özellikle öğrencilerin bu becerilerini geliştirdiği öğrenme ve öğretme süreçlerinde nitelikli uyaranlarla insan, yaşam ve doğa sevgisini duyumsaması ve bu sevgi bileşenlerini davranışlarına aktarması, onları sevgi, hoşgörü, saygı, uzlaşma ve özgürlük anlayışına dayanan demokratik kültürü oluşturan değerlere bağlı bireylere dönüştürebilir. Daha farklı bir söyleyişle, Türkçe öğretiminin sanatsal uyaranların tanıklığında dilsel becerilerin bütünleşik ve etkili kullanımına yönelik öğretimsel anlayışı, öğrencilerin bu uyaranların anlatım olanaklarıyla anlama ve anlatma becerilerini geliştirmelerine ve duyarlı olmalarına olanak tanıyabilir. Bütün bu yönleriyle, Türkçe öğretimi dilsel becerileri geliştirerek yüreği ve belleği duyarlı kıldığı sürece demokratik değerleri öncelemiş öğrencilerin yetiştirilmesine öncülük edebilir.

5. Türkçe öğretimi sürecinde yarışma yerine işbirliği ve paylaşım olmalıdır.

Türkçe öğretiminde farklı teknik ve yöntemlerle oluşturulan etkinlikler, öğrencileri yarışma yerine işbirliği ve paylaşımına yönelmelidir. Çünkü öğrencilerin gruplara ayrılarak birbirlerinin öğrenmelerine katkı sağladığı bir süreçte yardımlaşma, sorumluluk alma ve paylaşım söz konusudur. Özellikle Türkçe öğretimi sürecinde grup üyelerinin dilsel bir çabayla düşünsel becerilerine sorumluluk yükleyerek problem çözme etkinliklerinde etkin bir biçimde rol almaları, onların sosyal becerilerini geliştirerek demokratik tutum ve davranışlarını ortaya çıkartabilir. Başka bir söyleyişle, öğrencilerin birbirleriyle yarışarak elde ettikleri olumsuz iletişim, etkileşim ve öğretim süreci yerine onların grup üyesi olma sorumluluğuyla dayanışma, birlikte öğrenme, özdeşim kurma, özgüven ve biz bilinci oluşturma gibi kendiliğinden ortaya çıkan demokratik değerleri doğal bir öğrenme ortamı içinde sezinlemesi olanaklı olabilir. Bu bakımdan, duyarlı

bireyler yetiştirmeyi amaç edinmiş Türkçe öğretiminin iş birliği ve paylaşım bilincini gruplara ayrılmış bir öğrenme ortamı içinde öğrencilere sezinletmesi gerekir.

6. Okuma kültürü süreci, demokratik kültür bilincinin oluşmasına katkı sağlar.

Okuma kültürü, yazılı kültür ürünlerinin dünyasıyla tanışmış; tanıştığı bu dünyanın kendine sunduğu iletileri paylaşma, sorgulama ve sınama yeterliğine ulaşmış; bunların sunduğu olanaklarla yaşamayı alışkanlık biçimine getirmiş bireylerin edinmiş olduğu kültürdür. Toplumda edinilmiş yerleşik bir kültürden söz edebilmek için o kültürün öznesinin birey olmaktan çıkarılıp toplumsal düzeyde temsil yeteneği kazanması gerekir (Sever, 2007; 2008a, 2013). Okuma kültürü sürecinde, çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygun sanatsal nitelikli kitaplarla buluşturulması, onun bireysel ve toplumsal bir sorumlulukla yaşamını yönlendirmesine katkı sağlayabilir. Özellikle okuma kültürü süreciyle duygu ve düşünce dünyalarını geliştiren öğrenciler, yaşamı boyunca sorgulama, araştırma, öğrenme isteği, değerlendirme ve eleştirme gibi bilişsel ve duyuşsal becerileri kullanarak eşitlik, adalet ve özgürlük ile ilgili demokratik tutum ve davranışları içselleştirebilirler. Bununla birlikte, okuma kültürü süreciyle öğrencilerin yaşadığı duygu ve düşünce bilinçlenmesi, onların dil ve iletişim becerilerinin de geliştiğini göstermektedir. Öğrencilerin dil ve iletişim becerilerini yaşamlarında etkili bir biçimde kullanmaları, toplumda şiddete ve saldırganlığa yönelik eğilimlerin azalmasına katkı sağlayabilir. Bu bakımdan öğretmenlerin, uzmanların, eğitim kurumlarının, anne ve babaların okuma kültürü sürecini demokratik kültür bilincini yapılandıran başat bir değişken olarak görmeleri gerekir.

7. Türkçe öğretimi sürecinin çok uyaranlı bir biçimde düzenlenmesi gerekmektedir.

Türkçe öğretimi, amacına ulaşmasına katkı sağlayacak öğrenme ve öğretme ortamlarında gerçekleştirilmelidir. Bunun için, anlama ve anlatma becerilerinin yaparak-yaşayarak geliştirilmesini önceleyen çok uyaranlı eğitim ortamlarına gereksinim vardır. Türkçe öğretimi, anlama ve anlatma becerilerinin kazandırılması etkinlikleri yeri geldikçe resmin, müziğin, tiyatronun, dramının anlatım olanaklarıyla desteklenmelidir. Çağdaş bir Türkçe öğretimi için, yalnızca ders kitabına bağlı bir yaklaşım yerine, çok kaynaklı, çok uyaranlı bir anlayış yeğlenmelidir. Özellikle sanatçılar tarafından yapılmış özgün resimler, karikatürler, klasik müzik çalışmaları, kısa filmler, görsel-işitsel araçlar metinlerin iletilerine yeni yorumlar, açılımlar katarak çok uyaranlı bir öğrenme-öğretme ortamının yaratılmasına olanak sağlamaktadır. Çocukların birden çok duyu organını sanatsal nitelikli uyaranlarla öğrenmeye katmak; duyup düşündüklerini anlatmalarını, tartışmalarını sağlamak; çocuklara okul türü öğrenme sürecinde düşünme yetisini edindirebilmek, onlara demokratik kültürü kazandırabilmek demektir (Turhan Ağrelim, 2018; Sever, 2008b). Bu bağlamda belirtilen temel anlayışla Türkçe öğretiminin çok uyaranlı bir biçimde düzenlenmesi, öğrencilerin farklı görsel, dilsel ve işitsel uyaranların tanıklığında anlama ve anlatma becerilerini devindirmelerine ve bu süreçte duygu ve düşüncelerini paylaşmalarına olanak tanyabilir. Bu bakımdan, Türkçe öğretimi sürecinin çok uyaranlı bir biçimde tasarlanmasıyla öğrencilerin demokratik bir yaşam biçimini oluşturacak becerileri sezinleyebileceği bilinmelidir.

8. Türkçe öğretimi sürecinde “çocuk gerçekliği”nin öncelenmesi gerekir.

Çocuk gerçekliği, çocukların doğalarının, bakış açılarının, ilgi ve gereksinmelerinin, dil ve anlam evrenlerinin gelişimsel olarak farklılığını ortaya koyar (Çer, 2014; Dilidüzgün, 2004; Sever, 2008a). Bu yönüyle, Türkçe öğretimi sürecinde demokratik tutum ve değerler öğretilirken öğrencilerin içinde buldukları yaş ve gelişim düzeyleri göz önünde bulundurulmalıdır. Farklı

bir söyleyişle, öğrencilerin ilgi ve gereksinimleri, doğaları, bakış açıları, dil ve anlam evrenleri belirlenmeden sezinletilmeye çalışılan demokratik değerler öğrenciler tarafından tam anlamıyla anlaşılabilir. Çünkü öğrencilerin duygu ve düşünce dünyalarının devindirilmesi, onların gelişimsel düzeylerini yansıtan yaklaşımların öğretim sürecinde kullanılmasıyla gerçekleştirilebilir. Bu bakımdan, Türkçe öğretmenin farklı yöntem, teknik ve uyarılarla hazırladığı etkinlik sürecinde çocuk gerçekliğini bilmesi ve bu gerçekliğe göre demokratik değerleri sezinletmesi gerekir. Özellikle Türkçe öğretmenin yardımlaşma, işbirliği, paylaşım, hoşgörü, katılım, dayanışma, iyilik, kötülük, uzlaş, eşitlik, adalet ve özgürlük gibi demokratik değerleri öğrencinin içinde bulunduğu düzeyi önceleyerek duyumsatmaya çalışması, demokratik kültür bilincinin öğretim süreci içerisinde öğrenci tarafından yapılandırılmasına katkı sağlayabilir.

9. Türkçe öğretiminin gerçekleştiği ortamların açık bir toplum yapısını yansıtması gerekir.

Türkçe öğretimi sürecinde öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişkide baskı ve otoritenin hiçbir biçimine yer verilmemelidir. Anlama ve anlatma becerilerinin etkili bir biçimde yürütüldüğü Türkçe derslerinde ilişki ve problemler karşısında yanlıglardan dersler çıkarılması, ussal tutum ve davranışların hâkim kılınması ve eleştirisellik anlayışının sürdürülmesi, araştırma ve sorgulamaktan kaçmayan ve kaçınmayan öğretmen ve öğrencilerin ortaya çıkmasına katkı sağlayabilir. Özellikle Türkçe öğretiminde, öğretmen ve öğrencilerin dilsel becerileriyle bir düşünceyi kaynakların tanıklığında sağlıklı bir biçimde tartışmaları, eleştirel tutum ve davranışların kendiliğinden ortaya çıkmasına olanak tanıyabilir. Oysa Türkçe öğretimi sürecinde öğretmen ve öğrenci arasındaki öğüt ve emir temelli yaklaşımların, kişiye özgü ayrıcalıkların, tek doğruların, değişmeyen kural ve öğretim tekniklerinin, ben dilinin, şiddet ve saldırganlıkların olması, öğretim süreci içerisinde ne anlama ve anlatma becerilerinin gelişmesine ne üst düzey düşünme ve duyarlık süreçlerinin işletilmesine ne de açık bir toplum yapısının oluşturulmasına katkı sağlayabilir. Bütün bu yönleriyle, Türkçe öğretiminin gerçekleştiği ortamların demokratik bir yapıda kavuşması için bu yapıyı oluşturan öğretmen ve öğrencilerin açık bir toplum yapısını yansıtması gerekir.

10. Türkçe öğretimi sürecinde demokratik tutum ve davranışları ortaya çıkartan yöntem ve teknikler kullanılmalıdır.

Türkçe öğretimi sürecinde, düz anlatım ile soru-yanıt tekniklerinin çok fazla kullanılmaması gerekir. Çünkü Türkçe öğretiminin amacı, anlama ve anlatma becerileri gelişmiş, düşünen ve duyarlı bireyler yetiştirmek olduğuna göre (Sever, 2003; Sever, Kaya ve Aslan, 2011), bu amacın gerçekleştirilmesinde öğrencileri öğrenme sürecinin yeni yaşantı ve deneyimlerle etkin bir katılımcısı yapacak, eğlenerek öğrenmeleri ile üst düzey düşünmelerine katkı sağlayacak, bireysel ya da grup olarak çalışmaya yönlendirecek, dilsel becerilerini geliştirecek, bakış açılarını ortaya çıkartacak, onların düşünsel ve düşsel sorumluluk almasına olanak tanıyacak, ilgi ve gereksinimlerine sürekli olarak yanıt verecek öğrenme ortamları yaratılmalıdır. Bu bakımdan, Türkçe öğretiminde demokratik değerlerin oluşabilmesi için derslerde tek bir yöntem ya da teknikten öte münazara, forum, sempozyum, büyük grup ve küçük grup tartışmaları, seminer, kollegyum, açık oturum, panel, vızıltı grupları, zıt panel, çember, philips 66, düşün-eşleş-paylaş, konuşma halkası, görüş geliştirme, Sokrat tartışması, kartopu, akvaryum, altı şapkalı düşünme, beyin fırtınası, altı ayaklı uygulama, eğitsel oyunlar, bilişsel çiraklık, istasyon, ekiple öğretim, benzetim, balık kılçığı, mikro öğretim, tartışma, gösterip yaptırma, problem çözme,

biyresel çalışma, örnek olay, okuma çemberi, yaratıcı drama, modüler öğretim, vb. birden fazla yöntem ve teknik kullanılmalıdır. Türkçe öğretimi sürecinde bu tür bir anlayış, Türkçe öğretmenini dersi anlatan ve otoriter durumdan çıkarttığı gibi öğrencileri de edilgen dinleyici rolünün dışında tutabilir.

Sonuç olarak, Türkçe öğretimi sürecinde demokratik bir sınıf ortamının oluşturulması, güzel sanatların olanaklarından yararlanılması, yarışma yerine işbirliği ve paylaşımına önem verilmesi, okuma kültürü süreciyle demokratik kültür bilincinin oluşturulması, çok uyaranlı bir öğretim anlayışının yeğlenmesi, çocuk gerçekliğinin öncelenmesi, açık toplum yapısının yansıtılması, demokratik tutum ve davranışları ortaya çıkartan yöntem ve tekniklerin kullanılması, baskı ve otoritenin bir problem çözme aracı olarak kullanılmaması, Türkçe öğretmenin demokratik tutum ve davranışları içselleştirmesi, anlama ve anlatma becerilerinin etkili bir biçimde kullanılmasının öğretilmesi, demokratik kültür bilincinin oluşturulmasında Türkçe öğretiminin başat sorumlulukları arasındadır. Demokrasi kültürünün bir gereği olarak öğretmen ve öğrencilerin belirtilen bütün bu değişkenlere yönelik farkındalık, bilinç ve duyarlık geliştirmeleri, Türkçe öğretimi sürecinin demokratik bir yapıya kavuşmasına olanak tanıyabilir.

Kaynaklar

- Alpay, Ş. (1991). Aydınlarımız ve demokrasi üzerine bir deneme. J. Baysal, N. İpşiroğlu, Ş. Özil ve Z. İpşiroğlu (Yay. Haz.). *Çağdaş kültürümüz. Olgular ve Sorunlar* (359-368). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Aykaç, N. (2005). *Öğretme ve öğrenme sürecinde aktif öğretim yöntemleri*. Ankara: Naturel Yayınları.
- Bakırcıoğlu, R. (2012). *Eğitim ve psikoloji sözlüğü*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bilgen, H. N. (1994). *Çağdaş ve demokratik eğitim*. Ankara: MEB Yayınevi.
- Binbaşıoğlu, (2000). *Okulda ders dışı etkinlikler*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Büyükkaragöz, S. (1990). *Demokrasi eğitimi*. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları.
- Cüceloğlu, D. (2000). *İçimizdeki biz*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Cüceloğlu, D. (2018). *Öğretmen olmak*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Çer, E. (2012). Anadili eğitimi ve demokratik kültür. *Çağdaş Türk Dili*, 292, 226-230.
- Çer, E. (2014). *Edebiyatta çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik ilkelerinin incelenmesi*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dewey, J. (1996). *Demokrasi ve eğitim*. İstanbul: Başarı Yayıncılık.
- Dilidüzgün, S. (2004). *Çağdaş çocuk yazını*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Doğan, İ. (2001). *Vatandaşlık demokrasi ve insan hakları*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Duman, T. ve Koç, G. (2004). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretim elemanlarının demokratik tutum ve davranışlarına ilişkin görüşleri. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı* (6-9 Temmuz 2004), İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Edgar, E., Patton, J. M., & Day-Vines, N. (2002). Democratic Dispositions and cultural competency: ingredients for school renewal. *Remedial and Special Education*, 23(4),231-241.
- Ertürk, S. (1981). *Diktacı tutum ve demokrasi*. Ankara: Yelkentepe Yayınları.

- Giroux, H. A., & McLaren, P. (1986). Teacher education and the politics of engagement: the case for democratic schooling. *Harvard Educational Review*, 56(3), 213-239.
- Gözübüyük, A. Ş. (2002). *Anayasa hukuku*. Ankara: Turhan Kitapevi.
- Gözütok, F. D. (1995). *Öğretmenlerin demokratik tutumları*. Ankara: TÜDAV Yayınları.
- Gutmann, A. (1987). *Democratic education*. New Jersey: Princeton University Press.
- Gürkaynak, İ. (1995). *Eğitimde hoşgörü ve eğitim*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Karakütük, K. (2001). *Demokratik ve laik eğitim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin Yayıncılık.
- Kepenekçi, Y. K. (2000) *İnsan hakları eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Koster, J. B. (1997). *Growing artists: teaching the arts to young children*. USA: Delmar Publishing.
- Küçükahmet, L (1989). *Demokrasi eğitiminde boyutlar ve sorunlar. demokrasi için eğitim*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Mantle-Bromley, C., Foster, A. M. (2005). Educating for democracy: the vital role of the language arts teacher. *English Journal*, 94(5), 70-74.
- Morrison, K. A. (2008). Democratic Classrooms: promises and challenges of student voice and choice. *Educational Horizons*, 87(1),50-60.
- Özbudun, E. (1989). *Tarihsel gelişim içinde demokrasi ve eğitim: demokratik toplumun temeli olarak eğitim, demokrasi için eğitim*. Ankara: TED Yayınları.
- Özdemir, E. (1976). *Güzel ve etkili konuşma sanatı*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Özünel, Ş. Ç. (2005). *Sanat-eğitim ve çocuklarımız*. Ankara: Hacettepe-Taş.
- San, C. (1994). *Demokratik siyasal kültür ve insan hakları*. Ankara: TODAİE Yayınları.
- San, İ. (2008). *Sanat ve eğitim, yaratıcılık, temel sanat kuramları, sanat eleştirisi yaklaşımları*. Ankara: Ütopya Yayıncılık.
- Sever, S. (1996). Demokratik kültür edindirme sürecinde dil ve edebiyat. *Yaşadıkça Eğitim*, 56, 2-6.
- Sever, S. (2001). Öğretim dili olarak Türkçenin sorunları ve öğretme-öğrenme sürecindeki etkili yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 34(1), 11-22.
- Sever, S. (2003). Türkçe öğretiminde yeni yapılanma çalışmaları. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13, 27-38.
- Sever, S. (2004). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sever, S. (2007). Okuma kültürü edinme sürecinde Türkçe öğretiminin sorumluluğu. *Okuma kültürü ve okullarda uygulama sorunları toplantısı* (ss. 108-126). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Sever, S. (2008a). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Sever, S. (2008b). Eğitimde ve bilimde Türkçe. Ç. İkrâm ve N. K. Şahbaz (Editörler). *Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 100'üncü yılında eğitim kurultayı cumhuriyetimizin kuruluş felsefesinin öngördüğü eğitim bildiri kitapçığı* (ss. 435-471). Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınları.
- Sever, S. (2011). Dil ve edebiyat öğretiminde kısa film ve karikatür. S. Sever, M. Oğan, M. Aykaç, S. Canlı, Ş. Önal (Editörler). *Prof. Dr. Cahit Kavcar Türkçe eğitimi çalıştayı: bildiri, anı, görüş ve izlenimler* (ss. 169-191). Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Sever, S. (2013). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Sever, S., Kaya, Z. ve Aslan, C. (2011). *Etkinliklerle Türkçe öğretimi*. İzmir: Tudem Yayıncılık.

- Şafak, U. (1999). Demokrasi kavramı, toplumsal değerler ve birey. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 40(1), 451-459.
- Tanilli, S. (1981). *Devlet ve demokrasi*. İstanbul: Sayı Kitap Pazarlama.
- Tezcan, M. (1981). *Kuşaklar çatışması: okuyan ve çalışan gençlik üzerine bir araştırma*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Turhan Ağrelim, H. (2018). *Türkçe öğretiminde çok uyaranlı eğitim durumları*. Ankara: Eğiten-Kitap.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkiye Bilimler Akademisi (2011). *Türkçe bilim terimleri sözlüğü. Sosyal Bilimler*. Ankara: TÜBA.

Extended Abstract

The understanding of the concept of democracy within the framework of the cultural values valid in that society can affect both the behavior of individuals and the structure and functioning of all social institutions in that society. Therefore, the whole problem is to define, operate and ultimately adopt the system in a way that should be the most appropriate for human dignity, human nature and values that make people human. Otherwise, even if the name of the system is democracy, it can easily become possible to take away the liberties and rights of the individual and to be crushed by other individuals or the state and society. In this respect, in order to realize a democratic culture, firstly, democratic principles based on tolerance and compromise must be turned into behavior. Especially fundamental rights and freedoms should be secured for human rights only in a pluralistic and libertarian democratic order. This shows that democracy is a way of life.

One of the basic values prioritized by democratic culture is respect and love for people. In this respect, a democratic class environment is formed with relationships based on love and trust, with respect to differences. Since pressure and authority disappear in such a classroom environment, emotions and thoughts are expressed without hesitation. In a different way, students can improve their linguistic and intellectual skills by expressing their feelings and thoughts freely, without fear or anxiety. Especially in a classroom with students with different emotions, thoughts, culture, intelligence, gender and learning speed, it should be aware that authoritarian relationships prevent communication and interaction, all students' feelings and thoughts should be valued, trying to understand the child from an adult point of view, everyone should be given the right to speak and class order should be taken out of the classical order. However, democratic culture may not develop in a classroom environment where the teacher does not allow students to tell their feelings and thoughts by searching for the right or wrong, does not allow the students to take intellectual responsibility by showing their own thoughts one by one and constantly shakes and shakes the students. In this regard, in a Turkish teaching environment with a culture of love and trust, actions and behaviors that would reveal the opposite of this culture should not be included.

The process of teaching Turkish is shaped according to the values of the teacher. At the basis of the democratic education process, which is shaped with the understanding of respect for differences, values such as coexistence, equality, freedom, reconciliation, tolerance and justice are located. The adoption, absorption and internalization of these values are extremely important in terms of reflecting democratic culture in the classroom environment, reflecting on the teaching processes and the relationships with the student. The Turkish teacher can think critically in the process of understanding based on understanding and expression, respect individual differences, not use brute force as a problem solving tool, acting accommodating and tolerant, communicating and interacting with the channels of emotion and thought, students also watching and seeing the teacher and it can enable it to gain democratic attitudes and behaviors. The fact that the Turkish teacher is a model that senses the democratic culture to students can facilitate the emergence of new and different ideas, acceptance, caring and approval, effective communication, healthy thinking and discussion.

Democratic cultural awareness creates a field of application depending on the nature of mother tongue teaching. In this regard, democratic cultural awareness can be developed through the effective use of reading and listening and speaking and writing skills in the classroom. When considered in this context, the development of clear, correct and effective comprehension skills and critical, creative and aesthetic expression skills in the process of teaching Turkish, making decisions, respecting human and human rights,

open to new views, self-controlled, evaluating the whole and options, causes are sufficient. When it comes to a situation, it may allow the emergence of students who are in judgment, are not biased, respect differences, and are not candidates to be ruled by others. Especially in the learning and teaching processes in which students develop these skills, the fact that they do not feel the love of people, life and nature and transfer these components of love to their behavior can turn them into individuals who are committed to values that create a democratic culture based on love, tolerance, respect, compromise and freedom. In a different way, the instructional understanding of the Turkish teacher towards the integrated and effective use of linguistic skills in the testimony of artistic stimuli may allow students to develop and be sensitive to their understanding and expression skills through the expression possibilities of these stimuli.

As a result, creating a democratic classroom environment in the process of teaching Turkish, benefiting from the opportunities of fine arts, giving importance to cooperation and sharing instead of competition, creating democratic cultural awareness through the process of reading culture, choosing a multi-stimulating teaching approach, prioritizing child reality, reflecting the open society structure, democratic The use of methods and techniques that reveal attitudes and behaviors, not using pressure and authority as a problem-solving tool, internalizing democratic attitudes and behaviors of the Turkish teacher, teaching how to use their comprehension and expression skills effectively are among the primary responsibilities of teaching Turkish in creating democratic cultural awareness. As a requirement of the culture of democracy, teachers 'and students' development of awareness, awareness and sensitivity towards all these variables can enable the Turkish teaching process to have a democratic structure.